

Особливості аграрної галузі впливають на формування обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. Так, облік необоротних та біологічних активів має важливе стратегічне значення через значний термін використання цих активів в діяльності підприємств. Облік поточних активів повинен бути підпорядкований досягненню стратегічних цілей підприємства через надання оперативної інформації, яка буде використовуватися для оцінки реалізації стратегій та їх корегування.

Всі види аналізу також повинні мати стратегічне спрямування. Тобто отримані за їх допомогою аналітичні дані повинні спрямовуватися на розробку стратегій розвитку підприємства та оцінку результативності їх реалізації.

Висновки. Врахування впливу особливостей сільського господарства на формування обліково-аналітичної системи дозволяє комплексно оцінювати економічні, корпоративні та соціальні результати, розробляти кількісні та якісні показники ефективності, які мають бути взаємопов'язані з показниками, використовуваними для стратегічного управління. Система обліково-аналітичного забезпечення

має генерувати максимально релевантні дані, корисні для стратегічного управління, тобто це універсальний ресурс, здатний забезпечувати виробництво стратегічного управлінського рішення, що базується на інформаційній системі високої якості та достовірності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Веснин В.Р. Стратегическое управление : [учебник] / В.Р. Веснин. – М. : ТК «Велби», изд-во «Проспект», 2006. – 328 с.
2. Виссема Х. Менеджмент в подразделениях фирмы (предпринимательство и координация в децентрализованной компании) / Х. Виссема. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 288 с.
3. Пилипенко А.А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства. Наукове видання / А.А. Пилипенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 276 с.
4. Савчук В.К. Теоретичні засади формування інформаційно-аналітичного сервісу управління / В.К. Савчук // Наук. віс. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, менеджмент, бізнес». – К. : ВЦНУБіП України, 2013. – Вип. 181. – Ч. 3. – С. 218–223.
5. Андрієнко В.М., Белопольська Т.В., Лендел Я.В., Плахотнік О.О. Стратегічне управління підприємством реального сектору економіки: механізми, методи, моделі / [В.М. Андрієнко, Т.В. Белопольська, Я.В. Лендел, О.О. Плахотнік]. – Д. : ДонНУ, 2012. – 156 с.

УДК 657

Сливка Я.В.

*кандидат економічних наук,
завідувач кафедри обліку і аудиту та фінансів
Карпатського інституту підприємництва*

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ: ФАКТОРИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ

У статті розглянуто етапи появи та розвитку факторингових операцій, наведено переваги та недоліки використання факторингових операцій для вітчизняних підприємств. Дедалі більшого поширення набуває запозичення зарубіжна практика надання факторингових операцій. Однак невідповідність розвитку вітчизняної економіки та нормативного регулювання ускладнює практику надання та отримання факторингових операцій. Головною проблемою факторингових операцій для вітчизняних підприємств залишається їх висока вартість та оцінка ризиків на основі принципів короткострокового кредитування.

Ключові слова: бухгалтерський облік, факторингові операції, дебіторська заборгованість, короткострокове кредитування, аутсорсинг.

Сливка Я.В. НАПРАВЛЕНИЯ ОПТИМИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ: ФАКТОРИНГОВЫЕ ОПЕРАЦИИ

В статье рассмотрены этапы появления и развития факторинговых операций, приведены преимущества и недостатки использования факторинговых операций для отечественных предприятий. Все большее распространение получает заимствованная зарубежная практика предоставления факторинговых операций. Однако несоответствие развития отечественной экономики и нормативного регулирования усложняет практику предоставления и получения факторинговых операций. Главной проблемой факторинговых операций для отечественных предприятий остается их высокая стоимость и оценка рисков на основе принципов краткосрочного кредитования.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, факторинговые операции, дебиторская задолженность, краткосрочное кредитование, аутсорсинг.

Slyvka Ya.V. WAYS OF IMPROVING ACCOUNTING FOR RECEIVABLES: FACTORING TRANSACTIONS

The article presents the overview of the stages of the origin and development of factoring transactions as well as the advantages and disadvantages of using factoring transactions for domestic enterprises. Foreign experience of rendering factoring transactions is becoming more and more common. However, the discrepancy between national economy and regulations complicates this practice to a great extent. The author suggests including the statements of accounting for company's receivables in the factoring agreement and emphasizes on the difference between factoring transactions and short-term loans with high interest rate.

Keywords: accounting, factoring transactions, receivables, short-term loans, outsourcing.

Постановка проблеми. Дебіторська заборгованість виступає компромісом покупця та продавця у питаннях строків та додаткових умов оплати, що впливають на ціну продажу, ліквідність продавця, фінансову стійкість покупця.

За даними Державної служби статистики, дебіторська заборгованість вітчизняних підприємств станом на 1 січня 2013 р. становлять 1660984,8 млн. грн., а їх частка у поточних активах – 57,5% [1].

Наявна ситуація вимагає особливої уваги до даних бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості з урахуванням строків погашення дебіторської заборгованості, виконання додаткових умов договору (надання знижки, уточнення ціни та обсягу об'єкту продажу довгострокових договорів), формування резерву сумнівних боргів та ін.

Дедалі більшого поширення набуває запозичена зарубіжна практика надання факторингових операцій, що дозволяє достроково вивільнити кошти передбачені дебіторською заборгованістю, зменшити витрати на облік дебіторської заборгованості та інкасацію дебіторської заборгованості. Однак невідповідність розвитку вітчизняної економіки та нормативного регулювання ускладнює практику надання та отримання факторингових операцій вітчизняними банківськими та небанківськими установами, підприємствами різних форм власності та видів економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління дебіторською заборгованістю за допомогою факторингу у своїх дослідженнях розглядали, зокрема, Т. Беялова, Б. Белоусов, Е. Виноградова, Б. Гвоздева, Ю. Лисенко, Л. Руденко, Ю. Скакальський, Я. Чапічадзе та ін. Враховуючи подальший розвиток економіки, зміни нормативного регулювання та нагромадження теоретичного обґрунтування сутності факторингових, подальшого дослідження потребує систематизація підходів до трактування факторингових операцій та уточнення переваг факторингу в сучасних умовах для вітчизняних підприємств.

Мета статті. Розглянути етапи появи та розвитку факторингових операцій, навести переваги та недоліки використання факторингових операцій для вітчизняних підприємств

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою виникнення факторингових операцій є зменшення неплатежів, прискорення товарообігу й створення стабільної системи фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємств, зменшення витрат на ведення бухгалтерського обліку вітчизняних підприємств та розвиток економіки в цілому.

Слово «факторинг» походить від латинського *facere* – діяти, робити (англ. *factoring*). Факторинг належить до найдавніших форм фінансування торгового обороту. Певні його ознаки простежуються в Римській імперії і в епоху царя Хаммурапі, 4 тис. р. до н. е., коли торговці застосовували його у своїй діяльності. Однак історію факторингу як правового явища описують по-різному. Одні дослідники вважають його виявом сучасного капіталістичного права, зазначаючи, що повноцінний факторинг виник лише в 30-х роках минулого століття у США. Інші доводять: факторинг застосовували ще у Вавилоні, і саме тут він започаткований. Однак найобґрунтованіший погляд, згідно з яким факторинг – це явище, що виникло внаслідок трансформації середньовічного англійського інституту торгового посередництва: у зв'язку з перенесенням на «американський ґрунт» він набув специфічних рис [2, с. 25–26].

Застосування факторингових операцій сприяло не тільки зростанню прибутку підприємств та факторингових компаній, а також трансформації економіки з аграрної до промислової. Прикладом вступає досвід Англії, зокрема, застосування факторингу, який використовували в торгівлі текстилем, зумовило перехід тогочасної аграрної Англії до промислової.

Вперше послугою факторингу були надані американським банком *First National Bank of Boston* у 1947 р. Уряд США в 1963 р. узаконив факторин-

гові операції, які стали офіційно визнаним і законним видом банківської діяльності [3, с. 104].

Вітчизняним банком, який вперше застосував у 1988 р. факторинг, став ленінградський «Промстройбанк». З 1989 р. факторингові відділи почали створювати і в інших банківських установах, тому появу інституту договору факторингу в законодавчій базі України можна розглядати як одне з численних явищ запозичення різноманітних правових конструкцій, вироблених і практикованих протягом сторіччя західною цивілізацією. Так, основні положення регулювання інституту факторингу у проекті Цивільного кодексу України запозичені з Конвенції про міжнародний факторинг [4, с. 4].

Згідно з Конвенцією про міжнародний факторинг, операція вважається факторинговою, якщо вона відповідає як мінімум двом з чотирьох ознак: наявності фінансування у формі кредиту чи попередньої оплати боргових вимог; веденню бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості постачальника фірмою-фактором; інкасації дебіторської заборгованості та страхуванню постачальника від ризику неплатежу [5].

За цих умов під факторинговими операціями слід розглядати випадки, коли підприємство (клієнт) перевідступає дебіторську заборгованість банківській або факторинговій установі (фактор) з метою негайного отримання більшої частини платежу та зниження витрат із ведення рахунків. Відповідно, подальший розвиток факторингових операцій передбачає надання додаткових послуг (надання інформації, збуту, страхування та ведення обліку щодо дебіторської заборгованості тощо).

У світовій практиці факторинг охоплює: колекторські послуги, міжнародний факторинг, факторинг без регресу, закритий (конфіденційний, прихований) факторинг, покриття ризику несвоечасного платежу дебіторів (покупців товарів і послуг), змішаний факторинг (фактор купує частину вимоги (строк сплати за котрою не настав), негайно сплачує клієнту її вартість за вирахуванням дисконту, а клієнт відступає йому вимогу в повному обсязі), реверсивний факторинг (конформінг), синдикований факторинг, управління дебіторською заборгованістю, експертиза й моніторинг, факторинг-кредитне бюро, фінансування під відступлення грошових вимог [6, с. 93–94].

Узагальнення практики надання факторингових операцій виділяють американську та європейську моделі. У першому випадку спочатку виникають факторингові компанії, згодом банківські установи починають також надавати факторингові операції. У другому випадку наявна протилежна ситуація, коли банківські установи надають факторингові операції з подальшим виділенням окремих відділів та факторингових компаній у складі банку. В Україні ринок факторингу формується відповідно до європейської моделі, коли більша частина ринку контролюється банками.

Реальна вартість банківського факторингу завжди більша, ніж класичного кредитування, у середньому на 5–10% [7, с. 248]. В реаліях вітчизняної практики кредитування вартість факторингових операцій може перевищувати 40–60% вартості дебіторської заборгованості.

Розробляючи політику у сфері ризик-менеджменту, факторингова компанія повинна враховувати ризик дефолту дебітора й тривалого прострочення платежів, ризик шахрайства з боку клієнта та масового повернення товару, ризик ліквідності, операційний ризик, а також ризики, притаманні всім галузям, – адміністративно-політичний, інфляційний, валютний, галузевий, регіональний тощо [6, с. 100].

Це ставить відмінні завдання перед оцінкою надійності дебітора та розробки окремої моделі, відмінної від системи показників, що застосовують банківські установи при наданні кредитів.

Особливу увагу факторингові компанії повинні звертати на ризик непогашення дебіторської заборгованості, ризик ліквідності та операційний. Ризик непогашення дебіторської заборгованості вони можуть регулювати шляхом обмеження сум ризику щодо одного позичальника (або групи позичальників), господарських і географічних сегментів (аналіз таких ризиків та їх перегляд мають проводитися принаймні раз на рік). Треба також обмежувати рівень ризику за конкретними позичальниками. Застосування обмежень має контролюватися в режимі реального часу. Управління кредитними ризиками передбачає регулярний аналіз спроможності позичальників (потенційних позичальників) своєчасно погашати свої зобов'язання, а також відповідне коригування умов надання фінансування. Обов'язковим інструментом управління ризиком непогашення дебіторської заборгованості є вибірко-вий польовий аудит дебіторів [6, с. 101].

Управління дебіторською заборгованістю як для підприємства, так і фактора вимагає постійного моніторингу та виходить за межі звичного отримання платежів. Банківські установи не зацікавлені у наданні додаткових послуг щодо контролю та управління дебіторською заборгованістю факторанта, адже факторингові послуги направлені на розширення банківських послуг. За цих умов підприємство – учасник факторингових операцій отримує короткостроковий кредит на завищених умовах без зменшення витрат на управління дебіторської заборгованості, що негативно впливає на загальний показник рентабельності такого підприємства.

Визначаючи роль факторингу в забезпеченні фінансовими ресурсами реального сектору економіки, слід зауважити, що фінансування з його допомогою призводить до зменшення прибутку від операцій підприємств й, відповідно, зменшує їхню рентабельність. Залежно від терміну, на який надається товарний кредит, витрати підприємства на обслуговування факторингу зростають майже пропорційно збіль-

шенню терміну відстрочення. Проте для точнішої оцінки ефективності факторингу для підприємства ці витрати потрібно порівняти з вигодами, які він надає. Застосування факторингу дає змогу, по-перше, скоротити деякі витрати шляхом передачі частини функцій із управління заборгованістю на аутсорсинг факторинговій компанії; по-друге, зменшити прострочену заборгованість і прями витрати; по-третє, спрямувати отримані ресурси на фінансування поточної діяльності, збільшивши обсяг продажі, а отже, й прибуток підприємства [6, с. 101–102].

Існує суттєва відмінність факторингових операцій та банківського кредитування, перш за все – це мета отримання фінансових ресурсів, цільовість використання кредитних ресурсів.

Банківський кредит дає змогу лише профінансувати деякі етапи розвитку компанії, а механізм факторингу спрямований на забезпечення комплексного вирішення окремих завдань, пов'язаних не тільки з поточним фінансуванням, але й з управлінням боргами клієнта [8, с. 63].

Проте факторинг має певні недоліки й загрози. Основними слабкими сторонами факторингу на сучасному етапі розвитку є висока вартість порівняно з кредитними операціями, обмеження у структурі дебіторської заборгованості для обслуговування та недостатність кваліфікованого персоналу у сфері надання факторингових послуг. Найбільшими загрозами для індустрії факторингового бізнесу є ризики, які автори виділяють окремо для клієнта фактора та для самого фактора. Для клієнта найбільшу загрозу становлять кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний та валютний ризики. Для фактора найбільш небезпечні галузевий, системний, політичний ризики, ризик неплатежів, зовнішні ризики, а також валютний і процентний ризики [8, с. 67].

Особливостями ринку факторингу та водночас проблемами його розвитку в Україні є [9, с. 2]:

- домінування банків, для яких факторинг займає лише частину портфеля серед інших послуг, у той час як для спеціалізованої факторингової компанії цей вид операцій є профільним;
- використання банком при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при креди-

Таблиця 1

Світовий досвід нормативного регулювання факторингових послуг

№ з/п	Країна	Трактування факторингу
1	Німеччина	Правочин щодо купівлі-продажу боргових зобов'язань, які виникають у процесі обігу товарів або надання послуг. Ознакою факторингу є здійснення фактором трьох основних функцій – фінансування, управління дебіторською заборгованістю (облік, виставлення документів на інкасо тощо) і делькредере (зобов'язання агента (комісіонера) відшкодувати збитки, що виникли у разі неплатоспроможності покупця, у межах суми, визначеної угодою)
2	США	Купівля фактором дебіторської заборгованості клієнта. Для укладення договору факторингу необхідно: 1) підписання письмового «забезпечувального контракту»; 2) надання клієнту зумовленої вартості відступленої виручки; 3) складання належної фінансової заяви для вступу фактора у права кредитора за вимогою, яка відступається
3	Англія	Купівля боргів (за винятком тих, що виникли в результаті купівлі боржником товарів та послуг для особистого споживання, а також довгострокової заборгованості або заборгованості, яка погашається у розстрочку) з метою надання фінансування або звільнення продавця від адміністративних функцій, або від поганих боргів, або для двох і більше цих цілей
4	Бельгія	Купівля спеціалізованою фінансовою компанією або банком усіх грошових вимог клієнта до боржника
5	Данія	Різні типи операцій між постачальником і фактором, під час яких фактор купує або приймає у заставу вимоги клієнта, які виражаються в інвойсі (рахунку), який оформляється продавцем покупцеві за певну партію товару
6	Білорусь	За договором факторингу одна сторона (фактор) – банк або небанківська кредитно-фінансова організація зобов'язується іншій стороні (кредитору) вступити грошове зобов'язання між кредитором і боржником на боці кредитора шляхом виплати кредитору суми грошового зобов'язання боржника з дисконтом

Складено за даними: [10, с. 299–300]

туванні. Але факторинг не є аналогом кредиту й спрямований на зростання продажів та рентабельності;

– здійснення банками як факторингу лише фінансування без додаткових послуг, що суперечить світовій практиці та сутності факторингу;

– якість послуг факторингу в Україні не перевіряється, у законодавстві не закріплено вимоги щодо стандартів якості факторингових послуг фінансових установ.

Використання позитивних аспектів факторингових операцій веде до економічного зростання одних країн та відсутність суттєвих змін в економіці інших. Для цього розглянемо більш детально трактування факторингу в законодавстві зарубіжних країн (табл. 1.).

За даними таблиці 1, у більшості країн ключовою умовою виступає фінансування фактора та відповідність основним положення Конвенції про міжнародний факторинг. Однак поза увагою залишаються відмінності в оцінці, та визначенні вартості факторингових операцій, додаткові послуги, що закріплені практикою факторингових компаній розглянутих країн.

Висновки. Запозичення зарубіжного досвіду факторингових операцій зумовлено інтеграцією вітчизняної економіки до світових ринків. Значна частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів вітчизняних підприємств вимагає пошуку шляхів зменшення витрат бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, альтернативних можливостей її дострокового погашення. Оптимізація бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості факторанта, альтернатива банківському кредитуванню та використанню векселя – основні передумови виникнення та поширення факторингових операцій. На жаль, вітчизняна практика надання та отримання факторингових операцій свідчить про умовне дотримання основних принципів факторингу та ототожнення з короткостроковим кредитуванням банківських установ. Головним поштовхом

до розвитку ринку факторингових операцій виступає попит господарюючих суб'єктів на додаткові умови факторингових операцій та формування конкурентного середовища надання факторингових операцій в подальшому. На жаль, криза неплатежів та гостра потреба оборотних коштів, незнання суті та можливостей факторингових операцій змушує вітчизняні підприємства погоджуватись на кабальні умови банківських установ надання факторингових операцій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Вовчак О.Д. Факторинг : [навч. посіб.] / [О.Д. Вовчак, Г.Є. Шпаргало, Т.Я. Андрейків]. – К. : Знання, 2012. – 247 с.
3. Іваницька О. Факторинг у системі забезпечення економічного зростання / О. Іваницька, А. Савченко // Незалежний аудитор. – 2014. – № 1(24). – С. 102–108.
4. Чапчадзе Я.О. Договір факторингу : автореф. дис. ... к. ю. н. : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Я.О. Чапчадзе ; Ун-т внут. справ. – Х., 2000. – 21 с.
5. Про міжнародний факторинг: конвенція УНІДРУА (Оттава, 28 травня 1998 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_210.
6. Клименко В.В. Шляхи активізації факторингової діяльності фінансових компаній в Україні / В.В. Клименко // Фінанси України – 2013. – № 7. – С. 91–104.
7. Гриценко В.В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу / В.В. Гриценко // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Серія «Економічні науки». – 2010. – № 3. – С. 248–260.
8. Гриценко В.В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу / В.В. Гриценко // Банківська справа – 2011. – № 1. – С. 60–75.
9. Ринки факторингових послуг: проблеми розвитку та перспективи / Матеріали Українського агентства фінансового розвитку // Фінансовий ринок України – 2010. – № 9(83) – С. 20–23.
10. Токунова А. Окремі питання щодо послуг, які надаються за договором факторингу / А. Токунова // Право України – 2013. – № 6. – С. 296–301.

УДК 336

Харламова О.В.

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
Харківського національного університету міського господарства
імені О.М. Бекетова*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК СПОСІБ ПІДГОТОВКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ

Стаття присвячена обґрунтуванню трансформації як основного способу складання першої фінансової звітності за МСФЗ. Запропоновано виділяти п'ять видів трансформації фінансової звітності. Охарактеризовано основні етапи здійснення трансформації фінансової звітності.

Ключові слова: МСФЗ, П(С)БО, фінансова звітність, трансформація, інвентаризація, облікова політика.

Харламова Е.В. ТРАНСФОРМАЦИЯ КАК СПОСОБ ПОДГОТОВКИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ ПО МСФО

Статья посвящена обоснованию трансформации как основного способа составления первой финансовой отчетности по МСФО. Предложено выделять пять видов трансформации финансовой отчетности. Охарактеризованы основные этапы осуществления трансформации финансовой отчетности.

Ключевые слова: МСФО, П(С)БУ, финансовая отчетность, трансформация, инвентаризация, учетная политика.

Kharlamova O.V. TRANSFORMATION AS A METHOD OF PREPARATION OF FINANCIAL REPORT ON IFRS

The article is devoted to substantiation of transformation as the main method of compiling the first financial IFRS statements. It is suggested to distinguish five types of transformation of financial statements. The main stages of the transformation of financial statements are characterized.

Keywords: IFRS, UKRAINIAN GAAP, financial reporting, transformation, inventory, accounting policies.